

ELTE BTK Művészetelméleti és Médiakutatási Intézet

Esztétika BA sillabusz

a felvehető előadások és szemináriumok ismertetője
irodalomjegyzéssel

2016/2017. I. félév

A kurzus célja annak körbejárása, milyen tényezők alakították ki az esztétika szűkebb értelemben vett, jellegzetesen modernkori diszciplínáját. Melyek azok a szellemi problémák, amelyek megválaszolására a művészet modern elmélete kínált lehetséges megoldást. Felsorolnék itt néhány kérdéscsoportot, egyedül üdvözítő rendszer hiányában többé-kevésbé történeti egymásra következésük rendjében, azzal a megszorítással, hogy a kollégium nem nyíltan történeti jellegű, inkább csak kihasználja a történelem felkínálta variációkat a problémák csoportosítására. A lista nem feltétlenül szigorú órabeosztás is egyben, esetenként eltérhetünk tőle, vezérfonálnak azonban talán megteszi. Jegyet várhatóan órai vizsgadolgozattal lehet szerezni, amelynek alapja egyes, a félév során kijelölt szövegek ismerete és meghatározott szempontok szerinti elemzése.

1. Az esztétika mint a modernitás önértelmezési kísérlete
2. A művészetértelmezés lehetőségei a XVIII. század közepén: performancia, reprezentáció, kifejezés
3. A művészet mint reflexió
Schiller: A naiv és szentimentális költészetről, in: Uő: Művészet- és történelemfilozófiai írások, Atlantisz, 2005, 261-351.o.
4. A végtelen ígázatében
Athenaeum-töredékek, in: August W. Schlegel és Friedrich Schlegel Válogatott esztétikai írásai, Gondolat, 1984. 261-357.
5. Az eszmény érzéki látszása és a művészet halála
Hegel: Esztétikai előadások, I., Akadémiai Kiadó, 1980. 1-120.o
6. A művészet mint a ma egyedül lehetséges metafizika.
Nietzsche: A tragédia születése, Európa, 1986.
7. Művészet és megértés
Dilthey: A hermeneutika keletkezése, in: Uő.: A történelmi világ felépítése a szellemtudományokban, Gondolat, 1974. 469-495.
8. Esztétikai univerzalizmus: a megformált élet
Lukács György: Levél a "kísérlet"-ről, ajánlott: Uő.: Esztétikai kultúra, in: Ifjúkori művek, Magvető, 1977.
9. Történelem és utópia
Benjamin: A műalkotás a technikai sokszorosíthatóság korszakában, in: Uő : Kommentár és prófécia, Gondolat, 1969., vagy Uő: Tapasztalat és szegénység, in: Angelus Novus, Helikon, Bp. 1980. 735-745.
10. Művészet és társadalomelmélet
Adorno: Fétis-karakter a zenében és a zenehallgatás regressziója, in: Uő: Zene, filozófia, társadalom, Gondolat, Budapest, 1970. 227-275. Vagy uő: A művészet és a művészetek, in: Az esztétika vége, Ikon Kiadó, Budapest, 1995. (szerk. Bacsó Béla), 263-287.
11. Művészet és igazság
M. Heidegger: A műalkotás eredete, Európa, 1988.
12. Univerzális hermeneutika?
H-G. Gadamer: Igazság és módszer, 191-218, Gondolat, 1984.
13. Konstruáljunk vagy dekonstruáljunk - a modernitás alkonya?

A lista a fent említett „szűkebb értelem” okán nem tartalmaz 18. század előtti olvasmányokat, mindazonáltal feltételezi bizonyos klasszikus alapszövegek (Platón: A lakoma, Arisztotelész: Poétika) ismeretét, háttérolvasmányként pedig szívesen folyamodik néhány történeti összefoglaláshoz:

Ernesto Grassi: A szépség ókori elmélete (Tanulmány Kiadó, Pécs, 1997.)

Umberto Eco: Művészet és szépség a középkori esztétikában (Európa Könyvkiadó, Budapest, 2002.)

Alfred Baeumler: Az irracionális problémája a XVIII. századi esztétikában és logikában *Az ítélőerő kritikájáig* (Enciklopédia Kiadó, Budapest, 2002.)

BBN-ESZ-201:2 Teller Kati: Bevezetés a műértelmezésbe: Modern és posztmodern szöveginterpretációs iskolák G, 26

Időpont: szerda 15:00-16:30 MUK 40.

A szemináriumon a formalizmus, a strukturalizmus, a marxista irodalomkritika, az irodalomszociológia, a posztstrukturalizmus, a dekonstrukció és a feminista illetve a posztkoloniális irodalomkritika egy-egy alapvető elméleti szövege és az adott irányzat szellemében született értelmezés alapján vitatjuk meg az egyes megközelítések hatókörét és alkalmazhatóságát.

Az értékelés az órai munka és egy szövegértelmező szemináriumi dolgozat alapján történik.

Kötelező irodalom:

Theodor W. Adorno: Aldous Huxley és az utópia. In: uő: A művészet és a művészetek. Budapest: Helikon, 1998, 144–162.

Homi K. Bhabha: A posztkoloniális és a posztmodern. In: Helikon, 1996/4, 484–509.

Pierre Bourdieu: A művészet szabályai. Az irodalmi mező genezise és struktúrája. Budapest: BKF, 2013, 15–64.

Paul de Man: A temporalitás retorikája. Ford. Beck András. In: Az irodalom elméletei I. Pécs, Jelenkor, 1996, 5–60.

Jacques Derrida: A fehér mitológia. A metafora a filozófiai szövegben. In: Az irodalom elméletei V. Pécs: Jelenkor, 1997, 5–102.

Terry Eagleton: Az irodalom szubjektuma. In: Helikon 1995/ 1–2, 54–61.

Terry Eagleton: Esztétika és politika. In: Fordulat, 2009. tél, 8–24, http://epa.oszk.hu/02100/02121/00005/pdf/EPA02121_Fordulat_2009_7_8-24.pdf

Borisz Eichenbaum: Hogyan készült Gogol *Köpnöyge*. In: Bókay Antal – Vilcsek Béla (szerk.): A modern irodalomtudomány kialakulása. A pozitivizmustól a strukturalizmusig. Budapest: Osiris, 1998, 289–299.

Michel Foucault: A diskurzus rendje. In uő: A fantasztikus könyvtár. Budapest: Pallas Stúdió – Attraktor Kft., 1998, 50–74.

Michel Foucault: Az irodalom funkciói. In: Helikon 1995/1–2, 50–53.

Roman Jakobson – Claude Lévi-Strauss: Baudelaire *A macskák* című versének elemzése. In: Bókay Antal – Vilcsek Béla (szerk.): A modern irodalomtudomány kialakulása. A pozitivizmustól a strukturalizmusig. Budapest: Osiris, 1998, 457–469.

- Jurij Lotman: A művészet mint nyelv. In: uő: Szöveg – modell – típus. Vál. Hoppál Mihály. Budapest: Gondolat, 1973, 13–52.
- Victor Shklovsky: Art as Device. In: uő: Theory of Prose. Elmwood Park, IL: Dalkey Archive Press, 1999, 1–14. (a szöveg orosz eredetiben, ill. francia és német fordításban is elérhető)
- Elaine Showalter: A feminista irodalomtudomány a vadonban. In: Helikon, 1994/4, 417–442.
- Gayatri Chakravorty Spivak: Szóra bírható-e az alárendelt? In: Helikon, 1994/4, 450–483.

BBN-ESZ-211:7 Pintér Tibor-Bárány István: Művészetelmélet-történet 1. Antikvitás és reneszánsz K, 26
Időpont: kedd 15:30-17 MUK 39.

Az 1. kötelező esztétikatörténeti előadás olvasmánylistája esztétika szakirányt választó szabad bölcsész BA-hallgatók számára

Antikvitás, középkor és reneszánsz

A félév első felében a művészetelmélet és esztétika történetének első – az antikvitáshoz köthető – fejezetét tekintjük át. A modern esztétika és a premodern művészetelméletek döntő különbségéről szóló bevezetés után a következő témakörökkel foglalkozunk röviden: isteni megszállottság mint a költészet forrása, a mimészis fogalma és Platón költészetkritikája, ennek filozófiai háttere (Platón Az állam alapján), szépség, ideaelmélet, megszállottság (Phaidrosz), Arisztotelész Poétikája (mimészis, költészet- és tragédiaelmélet, katarzis).

A félév második felében a reneszánsztól a felvilágosodásig tekintjük át a modern esztétika születésének folyamatát: ízlés és illendőség az udvari kultúrában; az érzéki tapasztalat problémája: a „tudom-is-én-micsoda”; a „régiek és újak” esztétikai vitája; a modern esztétika átalakulása művészetelméletté és művészetfilozófiává: Winckelmann görögség-felfogása, Diderot és Rousseau színházesztétikája, Lessing esztétikai nézetei.

Kötelező olvasmányok 1: Forrásszövegek

Antikvitás

- Hésziodosz: *Istenek születése* 1-115
- Platón: *Ión*. in : *Ión. Menexenosz*. Atlantisz, 2000. Ritoók Zsignond: Utószó (33-39. o.)
- Platón: *Az állam*. Atlantisz, 2014, II. könyv, 376 e – III. könyv, 412 c; VI. könyv, 505 a – 511e; VII. könyv, 514 a – 521 b; X. könyv, 595 a – 608 b. Steiger Kornél: Utószó (543-576. o.)
- Platón: *Phaidrosz*. Atlantisz, 2005.
- További rövid szemelvények a *Kratüloszból* és a *Timaioszból* (“szövegek Platón mimészis-fogalmához”, ill. a *Kratüloszból*), Xenophón: *Emlékeim Szókratészről*, III. könyv, 10. fejezet. Bp. 1986. 119-123. o.

- Arisztotelész: *Poétika*. Bp. 1997. 2-128. o.
- Horatius: *Ars poetica*.

XVI-XVIII. század:

- Winckelmann: Gondolatok a görög műalkotások utánzásáról a festészetben és a szobrászatban. In: Winckelmann: Művészeti írások. Budapest, 1978, 2005.
- Lessing: Laokoón vagy a festészet és a költészet határaiáról, I-V. fejezet. In: Lessing: Válogatott esztétikai írásai. Budapest, 1982. 193-222.
- Lessing: Hamburgi dramaturgia, 73-83. szám. In: Lessing id. m. 452-493.
- Paul Oskar Kristeller: A művészetek modern rendszere. (fordítás: <http://www.btk.ppke.hu/db/00/05/m00001005.html> , eredeti: [kristeller modern system of arts I – 1951](#) és [kristeller modern system of arts II – 1952](#))

További ajánlott szövegek:

- Radnóti Sándor: Jöjj és láss! – A modern művészetfogalom keletkezése – Winckelmann és a következmények. Atlantisz könyvkiadó, 2010.

Antikvitáshoz:

- Ritoók Zsigmond: „Vágy, költészet megismerés” in: Holmi IV, 1992 május, 656-666
- Helikon. 2002, 1-2. (A Poétika újraolvasása) (Válogatott tanulmányok, szerk. Bolonyai Gábor, Hajdú Péter)
- E. Grassi: A szépség ókori elmélete. Pécs, 1997.

Középkor, reneszánsz, XVI-XVIII. századhoz:

- Umberto Eco: Művészet és szépség a középkori esztétikában. Bp. 2002.
- Paul Oskar Kristeller: Szellemi áramlatok a reneszánszban. Bp. 1979.
- Cesare Vasoli: A humanizmus és a reneszánsz esztétikája. Bp. 1983
- A. Bäumlér: Az irracionális problémája a XVIII. századi esztétikában és logikában Az ítélőerő kritikájáig. Ford. V. Horváth Károly, Enciklopédia, Bp., 2002. N. Elias: A civilizáció folyamata. (részletek) Ford. Berényi Gábor, több kiadás

Az olvasmányok jelentős része a <http://esztetika.elte.hu/baranyistvan> “szövegek” menüpontnál, ill. <http://esztetika.elte.hu/baranyistvan/orak/kurzus-1/> letölthető.

Papp Zoltán: Művészetelmélet-történet 2. Német idealizmus és a romantika esztétikája

BBN-ESZ-221:3 K, 26 csütörtök 10:30-12:00 MUK 40.

BBN-ESZ-222:3 G, 26 csütörtök 12:00-13:30 MUK 40.

Az egymást kiegészítő – ezért lehetőleg egyszerre felveendő – előadásból és szemináriumból álló kurzusnak két nagy témája lesz. Az előadáson az első néhány órán áttekintjük a 18. századi angol ízlélméleteket (Burke, Hume), a félév hátralévő részében pedig az esztétika és a művészetfilozófia történetének egyik legfontosabb időszakával foglalkozunk, nevezetesen a német idealizmussal és kora romantikával, Kanttól és Schillertől Novalison és Schlegelen át Hegelig. A szemináriumon behatóbban tanulmányozunk néhány, az előadáson vagy nem, vagy csak röviden érintendő szöveget.

ELŐADÁS (BBN-ESZ-221)

David Hume (1757): „A jó ízlésről”, in uő: *Összes esszéi*, I. kötet, ford. Takács Péter, Atlantisz, Budapest, 1992, 222–244. o.

Edmund Burke (1759): *Filozófiai vizsgálódás a fenségesről és a szépről való ideáink eredetét illetően*, ford. Fogarasi György, Magvető, Budapest, 2008, „Bevezetés: Az ízlésről”, 11–32. o.

Immanuel Kant (1790): *Az ítélőerő kritikája*, ford. Papp Zoltán, Osiris / Gond-Cura Alapítvány, Budapest, 2003 vagy Ictus, Szeged, 1997, 1–22. és 43–54. paragrafusok.

Friedrich Schiller (1795): „Levelek az ember esztétikai neveléséről”, in uő: *Művészet- és történelemfilozófiai írások*, ford. Papp Zoltán, Atlantisz, Budapest, 2005, 155–260. o.

Friedrich Schlegel (1800): „Az érthetlenségről”, ford. Vámosi Pál, in *Kultusz és áldozat. A német esszé klasszikusai*, szerk. Salyámosi Miklós, Európa, Budapest, 1981, 79–92. o.

Georg Wilhelm Friedrich Hegel (1823): *Előadások a művészet filozófiájáról*, ford. Zoltai Dénes, Atlantisz, Budapest, 2004, 7–257. o. (Annemarie Gethmann-Siefert előszava is).

SZEMINÁRIUM (BBN-ESZ-222)

Friedrich Schlegel (1795–1797): „A görög költészet tanulmányozásáról”, ford. Tandori Dezső, in August Wilhelm Schlegel és Friedrich Schlegel: *Válogatott esztétikai írások*, Gondolat, Budapest, 1980, 121–189. o. és a magyar fordításból hiányzó részek is.

Friedrich Schiller (1793 és 1795): „Kallias, avagy a szépségről” és „A naiv és a szentimentális költészetéről”, mindkettő in uő: *Művészet- és történelemfilozófiai írások*, ford. Papp Zoltán, Atlantisz, Budapest, 2005, 23–69., illetve 261–351. o.

AJÁNLOTT SZAKIRODALOM

Ernst Cassirer: *A felvilágosodás filozófiája*, ford. Scheer Katalin, Atlantisz, Budapest, 2007, „Az esztétika alapkérdései” című fejezet, 349–449. o.

Radnóti Sándor: *Jöjj és láss! A modern művészetfogalom keletkezése. Winckelmann és a következmények*, Atlantisz, Budapest, 2010, az „Ízlés” című fejezet és a „Schiller ízlésfilozófiája” című exkurzus, 321–426., illetve 429–459. o.

A kurzus szövegekre alapozott történeti összefoglaló a 19. század második és a 20. század első felének művészetelméleti gondolkodásáról. Az előadások egy-egy fontos szövegre koncentrálnak, elsősorban értelmezési szempontokat kínálva az önálló szövegolvasáshoz. A félévet kollokvium zárja.

Előzetes bibliográfia (még módosulhat, és ajánlott olvasmányokkal is kiegészülhet):

Schopenhauer, Arthur: *A világ mint akarat és képzet* [1819]. Fordította Tandori Ágnes és Tandori Dezső. Budapest, Európa, 1991. 235–361. o. [Harmadik könyv]

Kierkegaard, Søren: „A közvetlen erotikus stádiumok avagy a zenei erotikus [1843]”. In: *Uő: Vagy-vagy*. Fordította Dani Tivadar. Budapest, Osiris, 2001. 45–132. o.

Nietzsche, Friedrich: *A tragédia születése avagy görögség és pesszimizmus* [1872]. Fordította Kertész Imre. Budapest, Európa, 1986.

Dilthey, Wilhelm: „A hermeneutika keletkezése” [1900]. Fordította Erdélyi Ágnes. In: *Uő: A történelmi világ felépítése a szellemtudományokban: tanulmányok*. Budapest, Gondolat, 1974. 469–494. o.

Riegl, Alois: *A későrómai iparművészet* [1901]. Fordította: Rajnai László. Budapest, Corvina, 1989. 11-23 és 208-218.o.

Lukács György: „Heidelbergi esztétika: művészetfilozófiai rész [1912–14?]”. Fordította Tandori Dezső. In *Uő: A heidelbergi művészetfilozófia és esztétika. A regény elmélete*. Budapest, Magvető, 1975. 15–161. o.

Freud, Sigmund: „A kisérteties” [1919]. Fordította Bókay Antal és Erőss Ferenc. In: *Sigmund Freud Művei IX. Művészeti írások*. Filum Kiadó, é.n. 245-282.o.

Simmel, Georg: „Az arc esztétikai jelentősége”; „A fogantyú”; „A képkeret”; „A táj filozófiája”. Fordította Berényi Gábor. In *Uő: Velence, Firenze Róma. Művészetelméleti írások*. Atlantisz, Budapest, 1990. 75–110. o.

Heidegger, Martin: *A műalkotás eredete* [1935]. Fordította Bacsó Béla. Budapest, Európa, 1988.

Benjamin, Walter: „A műalkotás a technikai sokszorosítás korszakában” [1936]. Fordította Barlay László. In Zoltai Dénes (szerk.): *Kommentár és prófécia*. Budapest, Gondolat, 1969. 301–334. o.

Horkheimer, Max – Adorno, Theodor W.: *A felvilágosodás dialektikája* [1947], Budapest, Gondolat – Atlantisz, 1990. 9–102. o.

BBN-ESZ-232.01 Bartha Judit: Az esztétika fogalma Kierkegaard-nál G, 26

Időpont: kedd 9:00-10.30 MUK 39.

A szeminárium Kierkegaard három korai művében (*Vagy-vagy*, *Az ismétlés*, *Félelem és reszketés* (1843)) vizsgálja a dán filozófus esztétikai elképzeléseit: romantikakritikáján, egzisztenciakategóriáin és stádiumelméletén keresztül.

A teljesítés feltétele: szóbeli vagy írásbeli beszámoló.

FORRÁSOK

Søren Kierkegaard: *Vagy-vagy*. Ford. Dani Tivadar. Az utószót írta Heller Ágnes. Budapest, Osiris, 1994.

Søren Kierkegaard: „Az ismétlés”. Ford. Soós Anita, Gyenge Zoltán”. In *Søren Kierkegaard Művei 5*. Pécs, Jelenkor, 2014. 5–82. o.

Søren Kierkegaard: „Félelem és reszketés. Ford. Soós Anita. In *Søren Kierkegaard Művei 5*. Pécs, Jelenkor, 2014. 83–187. o.

BBN-ESZ-241:5 Sajó Sándor Dr.-Nemes Z. Márió-Teller Katalin:

Kortárs művészetelméletek K, 26

Időpont: szerda 18:00-19:30 MUK 40

A kurzus áttekintést nyújt a legfontosabb 1945 utáni művészetelméleti irányzatokról, tisztázva ezek előzményeit is: az Új Kritikától, a marxizmustól és a strukturalista művészetelméleti koncepcióktól a hermeneutikán és fenomenológián át a különböző posztstrukturalista, analitikus és pragmatikus megközelítésekig.

Válogatás a kötelező olvasmányokból:

Theodor W. Adorno: A művészet és a művészetek. In: uó: *A Művészet és a művészetek*. Irodalmi és zenei tanulmányok. Helikon, Budapest, 1998, 7–22.

Roland Barthes: A szöveg öröme. In: uó: *A szöveg öröme*. Irodalomelméleti tanulmányok. Osiris, Budapest, 1996, 75–116.

Homi K. Bhabha: A posztkoloniális és a posztmodern. In: *Helikon*, 1996/4, 484–509.

Pierre Bourdieu: A tiszta esztétika keletkezéstörténete. In: Rákai Orsolya (szerk.): *A háló, a halászok és a halak*. Tanulmányok a mezőelmélet, a rendszerelmélet és az irodalomtörténet-írás néhány kapcsolódási pontjáról. Budapest – Szeged, Osiris – Pompeji, 2001, 7–50.

Judith Butler: Jelentős testek. In: Bókay Antal é. m. (szerk.): *A posztmodern irodalomtudomány kialakulása. A posztstrukturalizmustól a posztkolonialitásig*. Osiris, Budapest, 2002, 538–559.

Arthur Danto: Hogyan semmizte ki a filozófia a művészetet? In: uó: *Hogyan semmizte ki a filozófia a művészetet?* Atlantisz, Budapest, 1997, 15–36.

Arthur Danto: „A művészetvilág”. In: *Enigma* 1994/4, 41–52.

Jacques Derrida: A struktúra, a jel és a játék az embertudományok diszkurzusában. In: *Helikon* 1994/1–2, 21–36.

- George Dickie: A művészet definiálása. In: Szkhion 2007/2, 40–47.
- Hans-Georg Gadamer: Igazság és módszer. Osiris, Budapest, 2003, 343–379.
- Nelson Goodman: Az újraalkotott valóság. In: Horányi Özséb (szerk.): A sokarcú kép. Typotex, Budapest, 2003, 41–68.
- Clifford Geertz: A művészet mint kulturális rendszer. In: uő: Az értelmezés hatalma. Antropológiai írások. Budapest, Osiris, 1994, 239–267.
- Clement Greenberg: Avantgarde és giccs. In: Józsa Péter (szerk.): Művészetszociológia. Válogatott tanulmányok. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1978, 93–103.
- Clement Greenberg: Modernista festészet (kéziratos fordítás)
- Ian Hunter: Esztétika és kritikai kultúrakutatás. In: Wessely Anna (szerk.): A kultúra szociológiája. Osiris, Budapest, 1998, 71–95.
- Roman Jakobson: Két verselemzés. In: Bókay Antal – Vilcsek Béla (szerk.): A modern irodalomtudomány kialakulása. A pozitívizmustól a strukturalizmusig. Osiris, Budapest, 1998, 470–478.
- Fredric Jameson: A kései kapitalizmus kulturális logikája: kultúra. In: uő: A posztmodern, avagy a kései kapitalizmus kulturális logikája. Noran Libro, Budapest, 2010, 23–73.
- Craig Owens: Az allegorikus impulzus. Egy posztmodern elmélet felé. I–II. rész. In: Enigma 66 (2010), 24–39. és 67 (2010), 5–20.
- Paul Ricoeur: A bizonyítás kérdése Freud pszichoanalitikai írásaiban. In: Szummer Csaba – Erős Ferenc (szerk.): Filozófusok Freudról. Cserépfalvi, Bp. 1993. 107–138.
- Jean-Paul Sartre: A kép intencionális szerkezete. In: Bacsó Béla (szerk.): Kép, fenomén, valóság. Kijárat, Budapest, 1997, 97–119.
- Richard Shusterman: Szomaesztétika. Javaslat egy új diszciplínára. In: uő: Pragmatista esztétika. A szépség megélése és a művészet újragondolása. Kalligram, Pozsony, 2003, 469–503.
- Raymond Williams: A kultúra elemzése. In: Bókay Antal é. M. (szerk.): A posztmodern irodalomtudomány kialakulása. A posztstrukturalizmustól a posztkolonialitásig. Osiris, Budapest, 2002, 385–395.
- Richard Wollheim: Valamiként-látás, benne-látás és képi reprezentáció. In: Bacsó Béla (szerk.) Kép – fenomén – valóság, Kijárat, Budapest, 1997, 229–241.

BBN-ESZ-242:01 Darida Veronika, Varga Balázs: Kortárs magyar

film- és színházi műhelyek G, 2ó

Időpont: szerda 12:30-14:00 MUK -137.

A kurzus a kortárs magyar film és a színház kapcsolatait vizsgálja néhány kiemelt alkotói életmű segítségével. Olyan alkotók filmes és színházi rendezései kerülnek elő, akik egyaránt aktívak mindkét színtéren: Bodó Viktor, Hajdu Szabolcs, Mundruczó Kornél, Schilling Árpád.

A bevezető órákon a téma (intermedialitás, teatralitás, stb.) elméleti, illetve kulturális kontextusait tárgyaljuk majd különböző problémák és kérdések mentén tárgyaljuk, elemezzük a közösen kiválasztott filmeket és színházi előadásokat. Ezek a tárgyalandó kérdések a következők: melyek a legjellemzőbb „filmes” illetve „színházi” technikák filmben, illetve színházban? Milyen eltérő technikák fedezhetők fel a vonatkozó előadásokban és filmekben (teatralitás, térteremtés, színészvezetés,

koreográfia, frontális)? Milyen a „filmes teatralitás”? Lehetséges-e egyáltalán színházban a természetesség, a póztalanság, a filmes eszköztelenség? Mit jelent a hétköznapi színrevitele, a mindennapok dokumentarista drámája? Miért kell mindig visszakanyarodni (ha tényleg kell) a groteszk módon kiélezett és eltúlzott teatralitáshoz? Mi a melodráma és a melodramaiság szerepe ezekben az alkotásokban, rendezésekben? Fontos szempont továbbá a filmes eszközök színházi használata (a vetítések, a videotechnika, az így létrehozott párhuzamos valóságok), valamint a közönség direkt megszólításának a lehetősége, vagyis a színház mint politikai pódium.

Filmek :

Bodó Viktor: Citromfej

Bodó Viktor – Mundruczó Kornél – Pálfi György – Török Ferenc – Schilling Árpád:
Jött egy busz

Hajdu Szabolcs: Bibliotheque Pascal

Hajdu Szabolcs: Ernellaékkal Farkaséknál

Hajdu Szabolcs: Macerás ügyek

Mundruczó Kornél: Szelíd teremtés

Mundruczó Kornél: A Nibelung-lakópark

Mundruczó Kornél: Johanna

Mundruczó Kornél: Szép napok

Schilling Árpád: Nexxt

Schilling Árpád: Feketeország

Irodalom :

BALME, Christopher B.: *Intermediality: Rethinking the Relationship between Theatre and Media* https://epub.ub.uni-muenchen.de/13098/1/Balme_13098.pdf

FINTER, Helga: A posztmodern színház kamera látása (ford. Kis Gabriella)
<http://www.literatura.hu/szinhaz/posztmodern.htm>

IMRE Zoltán (szerk): *Alternatív színháztörténetek*. Balassi, Budapest, 2008.

IMRE Zoltán: *Színház és teatralitás. Néhány kortárs lehetőség*. Veszprém, VEK, 2003.

LEHMANN, Hans-Thies: *Posztdramatikus színház*. Balassi, Budapest, 2010.

LOISELLE, André and Maron, Jeremy (eds.): *Theatricality in Cinema*. University of Toronto Press, 2012

P. MÜLLER Péter: *Test és teatralitás*. Budapest, Balassi Kiadó, 200.

PAVIS, Patrice: *Előadáselemzés* (ford. Jákfalvi Magdolna). Balassi, Budapest, 2003.

STŐHR Lóránt: Testes attrakciók. Teatralitás a kortárs magyar filmben. *Apertúra* (2009 nyár) <http://apertura.hu/2009/nyar/stohr>

STŐHR Lóránt: *Keserű könnyek. A melodráma a modernitáson túl*. Apertúra könyvek. Pompeji. Szeged, 2013.

WEBER, Samuel: *Theatricality as a Medium*. New York, Fordham University Press, 2004.

BBN-ESZ-242:03 Sajó Sándor Dr.: Kortárs művészetelméleti szeminárium G, 26

Időpont: csütörtök 09:00-10:30 MUK 42.

A múlt század végi analitikus esztétika egyik legnagyobb hatású szövegét, A közhely színeváltozását olvassuk el és vitatjuk meg, amelyben Danto a művészet átfogó tárgyalására és meghatározására törekszik, a művészetelmélet számos alapvető kérdését érintve. Emellett a szerző néhány rövidebb tanulmányát is megvitatjuk. Ahhoz, hogy erre sor kerülhessen, azt kérem, hogy minden órára mindenki olvassa el a megadott szövegrészt ill. szöveget.

A félév végi jegyet az órai munka és az év végi szemináriumi dolgozat határozza meg.

Olvasmányok :

1. Alapszöveg

Danto, Arthur C. (1981): *The Transfiguration of the Commonplace: a Philosophy of Art*, Cambridge, Harvard University Press. (magyarul: Danto, Arthur C. (é.n.): *A közhely színeváltozása*, ford. Sajó Sándor, Budapest, Enciklopédia.)

Megjegyzés: NE ezt a változatot olvassák! Az olvasandó szöveget email-ben elküldöm majd mindenkinek.

2. Egyes tanulmányok a következő művekből

Danto, Arthur C. (1986): *The Philosophical Disenfranchisement of Art*, New York, Columbia University Press. (magyarul: Danto, Arthur C. (1997): *Hogyan semmisítte ki a filozófia a művészetet?*, ford. Babarczy Eszter, Budapest, Atlantisz)

Danto, Arthur C. (1992): *Beyond the Brillo Box : the Visual Arts in Post-Historical Perspective*, New York, Farrar Straus Giroux.

Danto, Arthur C. (1995): „A remekművek és a múzeum”, ford. Orzóy Ágnes, in *Magyar Lettre Internationale* 19, 1995/4.

Danto, Arthur C. (1996): *Playing with the Edge: The Photographic Achievement of Robert Mapplethorpe*, University of California Press. (magyarul: *Borotvaélen. Robert Mapplethorpe fényképzési vívmányai*, ford. Varga Zsolt, Budapest, Enciklopédia, 2004.)

Danto, Arthur C. (1997): *After the End of Art : Contemporary Art and the Pale of History*, Princeton, NJ: Princeton University Press.

Danto, Arthur C. (1999): „Történetek a művészet végéről”, ford. Pernecky Géza, *Európai Füzetek*, 1999/1.

Danto, Arthur C. (2003): *The Abuse of Beauty: Aesthetics and the Concept of Art*. Chicago: Open Court.

BBN-ESZ-251:01 Teller Kati: A száműzetés motívuma 19-20. századi orosz irodalmi művekben K, 26

Időpont: szerda 10:30-12:00 MUK 34.

Az előadás Puskin, Dosztojevszkij, Csehov és Salamov önéletrajzi ihletésű írásaiban vizsgálja a száműzetés tapasztalatának szépirodalmi és szociográfiai feldolgozását. Az otthonosság–otthontalanság és az intimitás, valamint a „mezítelen élet”

megjelenítésének különböző változatai mellett szó lesz az elbeszélői pozíció megválasztásának jelentőségéről és – ennek nyomán – a száműzetés ábrázolásának módjairól.

Az értékelés egy tízoldalas, tematikájában előre egyeztetett dolgozat alapján történik.

Kötelező primér irodalom:

Fjodor M. Dosztojevszkij: Feljegyzések a holtak házából (több kiadás)

Anton P. Csehov: Szahalin. Levelek, vallomások 1877–1904. Budapest: Magyar Helikon, 1975.

A. Sz. Puskin: André Chénier ÉS Szibériai bányamély. In: uő: A szökőkutak hűvösében. Szerk. Baranyi Ferenc. Budapest: Eötvös, 1999, 91–99. ÉS 103.

Varlam Salamov: Kolima. Elbeszélések a sztálini légerekből. Budapest: Szabad tér – Európa, 1989.

Kötelező szekundér irodalom:

Paul Allatson – Jo McCormack: Introduction. In: uők (szerk.): Exile Cultures, Misplaced Identities. Amsterdam – New York, NY: Rodopi, 2008, 10–32.

Svetlana Boym: „Banality of Evil”. Mimicry, and the Soviet Subject: Varlam Shalamov and Hannah Arendt. In: Slavic Review, 2008/2, 342–363.

Dalos György: Szahalin. Csehov szigete. Ford. Dunai Andrea. Budapest: Helikon, 2003.

Zoran Đerić: A száműzetés anatómiája. Szlav irodalmi emigráció a XX. században. Ford. Kovács Hanna. In: Híd, 2007/1, 56–61.

Földényi F. László: Dosztojevszkij Szibériában Hegelt olvassa, és sírva fakad. In: 2000, 1997/1, 51–60.

Glinka és Vigel írásai in: Kortársak Puskinról. Budapest: Gondolat, 1978, 149–151 és 157–172.

Jurij Lotman: Puskin. Ford. Gereben Ágnes. Budapest: Európa, 1987, 170–241.

Cathy Popkin: Chekhov as Ethnographer. Epistemological Crisis on Sakhalin Island. In: Slavic Review, 1992/1, 36–51.

Nancy Ruttenburg: Dostoevsky’s Estrangement. In: Poetics Today, 2005/4, 719–751.

Szántó Gábor András: Konok evilágiság és rejtett zeneszó. In: Helikon, 1993/2–3, 249–269.

BBN-ESZ-251:02 Bacsó Béla: Manet

K, 26

Időpont: kedd 10:30-12:00 MUK. 39

Az elemzések centrumában az a nyilvánvaló feltevés áll, hogy a XIX. század művészete döntő változást jelent minden korábbihoz viszonyítva, s miközben ezt a közhelyszerű feltevést mindenki osztja, valójában csak mostanában kezd számot vetni a tényleges változással a művészetelmélet. A modernitás megérteni a XIX. század művészeti fordulatában – kiváltképpen Manet festészetében.

Ennek ragyogó példája Bourdieu Manet előadása (1999-2000 között tartott), amely kiindulásunkat képezi, ahol a művészet/festészet átalakulása, mint intézményes krízis

jelenik meg, amely Manet festői művében objektíválódik. De bevonjuk az elemzésbe Michel Foucault Manet előadását is.

Az utóbbi időben számos jelentős művészettörténész vállalkozott ennek a változásnak a bemutatására: Hans Belting (*Das unsichtbare Meisterwerk* Beck 1998.), Jonathan Crary (*Suspension of Perception* MIT Press 1999.) Michael Fried (*Manets Modernism* Uni. of. Chicago Press 1996.), de visszatekintünk olyan korszakos elemzésekre is mint Werner Hofmann *Nana* könyve (DuMont 1973.) vagy a még korábbi elemzésekre (Th. Hetzer - Cézanne-Notizen. In. *Schriften* 9. kötet, Urachhaus 1998.). Kitekintünk Jaußnak a modernitást elemző, s főként Benjaminhoz kapcsolódó elemzésére is (*Studien zum Epochenwandel der ästhetischen Moderne* Suhrkamp 1989.) és persze magának Benjaminsnak a korszakot elemző műveire pl. *Passagen Werk..*

Olvasandó irodalom:

Zola – *Nana*. magyar kiadás, esetleg tőle *A mű című regény*

Zola – Válogatott művészeti írásai. Képz. műv. alap kiadóvállalata 1961.

W. Hofmann – *Manet: Reggeli a műteremben* Corvina 1987.

W. Benjamin – *Passzázatok* in. "A szirének hallgatása" *Osiris* 2001., 201-249.o.

Benjamin – *Párizs a XIX. század fővárosa* in. *Kommentár és prófécia* Gondolat 1969., 75.sk.o.

O. Bätschmann – *Kiállító művészek ford.* Nagy E. L'Harmattan 2012. 141-168.o.

Ajánlott:

P. Bourdieu – *A művészet szabályai ford.* Seregi T. BKF kiadás 2013. 308-342.o.

BBN-ESZ-251:03 Bartha Judit: Virginia Woolf: Mrs. Dalloway

K, 26

Időpont: kedd 11:00-12.30 MUK. 39.

Virginia Woolf mostanra klasszikussá vált *Mrs. Dalloway* (1925) című regényének olvasása megidézi az 1910-es években alakuló Bloomsbury-kör avantgárd esztétikáját, az angol író nő alkotói pályáját, feminista elképzeléseit, filozófiai, képzőművészeti ihletésű modernista regényteóriáját és -praxisát (tudatfolyam-ábrázolás, impresszionista „képiség”, költői szimbolizmus és formalizmus), valamint műve intertextuális továbbélését napjainkban.

A teljesítés feltétele: írásbeli vizsga.

Magyar nyelvű ajánlott irodalom

Virginia Woolf: „Mrs. Dalloway”. Ford. Tandori Dezső. In *Uó: Mrs. Dalloway, A Világítótorony, Hullámok*. Budapest, Európa, 1987. 5–245. o.

Michael Cunningham: *Az órák*. Ford. Tóttisz András. Budapest, Ulpius-ház, 2002.

*

Woolf, Virginia: „A modern próza.” Ford. Vajda Tünde. In *Uó: A pille halála. (Esszék.)* Budapest, Európa, 1980. 480–490. o.

Woolf, Virginia: „Mr. Bennett és Mrs. Brown.” Ford. Szobotka Tibor. In Uő: *A pille halála.* (Esszék.) Budapest, Európa, 1980. 491–519. o.

Woolf, Virginia: *Egy jó házból való angol úrilány. Önéletrajzi írások.* Ford. Sélley Nóra. Debrecen, Csokonai, 1999.

Woolf, Virginia: *Három adomány.* Ford. Sélley Nóra. Budapest, Európa, 2006.

Woolf, Virginia: *Saját szoba.* Ford. Bécsy Ágnes. Budapest, Európa, 1986.

*

Bécsy Ágnes: *Virginia Woolf világa.* Budapest, Európa, 1980.

Cohn, Dorrit: „Áttetsző tudatok”. Ford. Gács Anna. In Thomka Beáta (szerk.) *Az irodalom elméletei II.* Pécs, Jelenkor – JPTE, 1996. 81–103. o.

Eco, Umberto: „Az intertextuális irónia és az olvasat szintjei”. Ford. Barna Imre. In Uő: *La Mancha és Bábel között. Irodalomról.* Ford. Gecser Ottó. Budapest, Európa, 2004. 317–352. o.

Genette, Gérard: „Transztextualitás”. Ford. Burján Mónika. *Helikon*, 1996. 1–2. 82–90. o.

H. Szász Annamária: „Virginia Woolf: Mrs. Dalloway”. In H. Szász Annamária: *A modern regény mesterei.* Budapest, Tankönyvkiadó, 1981. 48–77. o.

Németh László: „Mrs. Dalloway”. In Uő: *Szimultán utazás. Írások a világirodalomról III.* (szerk. Ekler Andrea.) Budapest, Magyar Napló, 2009. 384–389. o.

Sélley Nóra: *Miért félünk a farkastól.* Debrecen, Debreceni Egyetem – Kossuth, 2007.

Surányi Ágnes: „Az irodalmi alteregő és Virginia Woolf regényei”. *Filológiai Közöny*, 1991. 65–76. o.

BBN-ESZ-261.02 Pintér Tibor: Mozart – mítológia és legendárium

G, 26

Időpont: csütörtök 12:00-13:30 MUK 39.

A szemináriumon feltérképezzük és bejárjuk a „Mozart-jelenség” zene-, esztétika-, és kultúrtörténeti elemeit.

Témáink:

a populáris kultúra Mozart-képe: az istenfiúságtól a csokoládéig;

Milos Forman Amadeusa mint a romantizált populáris Mozart-kép esszenciája;

Mozart képzőművészeti ábrázolásai mint a változó Mozart-képek lenyomatai;

a Mozart-család levelezésének értelmezési lehetőségei;

a csodagyerek Mozart mint esztétikai szimbólum;

változó Mozart-képek a 19-20. században: az életrajz mint hagiográfia és mint filológia;

élet és mű feszültsége: a műalkotás mint a zsenialitás kiáradása vs. a műalkotás mint a mesterség terméke;

Mozart alakja és a romantikus zenei paradigma megszületése.

BBN-ESZ-261.03 Horváth Ágnes: Beckett: Végjáték G, 26

Időpont: hétfő 12.00-13.30 MUK 42.

A kurzus célja Beckett Végjáték (korábbi fordításban A játszma vége) c. darabjának szoros olvasása. Nem véletlen, hogy a mű nem tartozik a „kedvenc” Beckett-művek közé: nehezen érthető, és nehezen is értelmezhető. Annyi világos csupán, hogy a cím

a sakk-zsargonból jön, a mese mindenképp valaminek a végét jelenti: sakk- vagy életjátszmáét, a világét, vagy „csupán” egy emberpárét, de nem utolsó sorban a romlott emberiségét, ha a szín Noé bárkája. A nagy kérdés pedig: Követi-e a pusztulást feltámadás, egy új emberiség születése?

BBN-ESZ-261.02 Bartha Judot Marianna: Szakszövegírás G, 26

Időpont: szerda 11:30-13:00 MUK 40.

A kurzus bevezetést nyújt a tudományos munkák írásába az anyaggyűjtéstől a munkaterv és a szerkezeti vázlat elkészítésén át a végső szöveg kialakításáig. A félév során áttekintjük a különböző tudományos műfajokat különös tekintettel a témaválasztás, a terjedelem, a tagolás és a strukturálás, az érvelés, a stílus, a hivatkozások és az irodalomjegyzékek szabályaira.

A teljesítés feltétele az órai részvétel mellett a megadott határidőkre elkészített anyagok leadása, amelyek a következők: az egyénileg választott témákhoz szerkezeti vázlat, bibliográfia, rezümével ellátott hat-nyolc oldalas dolgozat elkészítése, valamint egy másik dolgozathoz egyoldalás minirecenzió megírása.

BBN-ESZ-271.01 Darida Veronika: Színház és társadalom kapcsolatai K, 26

Időpont: hétfő 16:00-17:30 MUK 34.

A kurzus során azt kutatjuk, hogy a kortárs színház milyen szerepet játszhat a társadalmi emlékezet alakításában és fenntartásában. Ehhez előzetesen a személyes és kollektív emlékezet néhány fontos teóriáját vizsgáljuk, pszichológiai, szociológiai és színházelméleti szövegeket elemzünk, majd konkrét példákat keresünk arra, hogy a színházi alkotók (írók, rendezők, előadóművészek) hol, mikor és milyen módon foglalkoznak tudatosan az emlékezet kérdésével. Így megközelítésünkben előtérbe kerülnek a személyes és történelmi traumák feldolgozási módjai, a múltfeldolgozás kérdései. Továbbá megpróbáljuk körbejárni, hogy milyen különböző írásokat (személyes vallomások, verbatim színházi kísérleteket, kollektív műveket) tárgyalhatunk az « emlékezet dramaturgiái » gyűjtőnév alatt.

A teljesítés feltétele az órákon való aktív jelenlét (előnyt jelent egy prezentáció készítése), valamint félév végén egy írásbeli vizsga.

Szakirodalom :

HALBWACHS, Maurice: *Les cadres sociaux de la mémoire*, Paris, Albin Michel, 1994.

ASSMAN, Jan: *A kulturális emlékezet*. Budapest, Atlantisz, 1999.

WEINRICH, Harald: *Léthé. A felejtés művészete és kritikája*. Budapest, Atlantisz, 2002.

FISCHER-LICHTE, Erika: *A dráma története*. Ford. Kiss Gabriella. Pécs, Jelenkor, 2001 .

MELDOLESI, Claudio- OLIVI, Laura: *A rendező Brecht. A Berliner Ensemble emlékezete*, Budapest, Kijárat, 2003.

KOTT, Jan: Testemlékezet. Ford. Éles Márta. In: Uő: *A lehetetlen színház vége*. Budapest, Országos Színháztörténeti Múzeum és Intézet, 1997, 498-502.

RICOEUR, Paul: Emlékezet - felejtés - történelem. Ford. Rózsahegyi Edit. In: *Narratívák 3*. Szerk. Thomka Beáta. Budapest, Kijarat, 1999, 51-67.

SIEGMUND, Gerald (1999): A színház, mint emlékezet. (ford.: Kékesi Kun Árpád), *Theatron*, 1999 tavasz, 36-39

CARLSON, Marvin: « A múlt eljátszása : élő történelem és kulturális emlékezet », « A kísértetjárta szöveg » in : *A színháztól a színpadig*, Americana eBooks, Szeged, 2014.

BARBA, Eugenio : Feljegyzések a kételkedők (és saját magam) számára <http://www.caesar.elte.hu/gondolat-jel/94/barba.html>

Színház-Jelentés-Emlékezet. Szerk. Kérchy Vera, Pécs, Jatepress, 2013

Emlékezet és kommunikáció. Szerk. Gagy József, Kolozsvár, Scientia, 2007.

Színház és emlékezet, Színháztudományi Szemle 34. Szám, Budapest, OSZMI, 2002.

**BBN-ESZ-271.03 Nagy Edina: Modern és kortárs művészeti
gyakorlatok elméleti háttére K, 2ó**

Időpont: kedd 12:00-13:30 MUK 42.

Az előadás huszadik és huszonegyedik századi művek elemzésén keresztül törekszik azok elméleti kontextusának feltérképezésére. A kortárs művészet kapcsán szinte kötelező felemlíteni annak teóriacentrikusságát, elméleti elkötelezettségét. Az előadás e népszerű kijelentésnek jár utána - mennyiben beszélhetünk a kortárs művek fokozott "kommentárigényéről" és elméletre utaltságáról, és ha igen, melyek ezek a teóriák? Az áttekinthetőség érdekében három fókuszpontot jelölünk ki a témák tárgyalásakor: a szociálisan elkötelezett művészet, az intézménykritika és a biennálésodás témaköreit.

Irodalom: Jean-Francois Lyotard: A posztmodern állapot. Pl.: 1., 4., 5., 10.

Fejezetek. In: *A posztmodern állapot*. Századvég Kiadó, Budapest, 1993, vagy:

http://tek.bke.hu/files/szovegek/lyotard_a_posztmodern_allapot.pdf

Fredric Jameson: *A posztmodern, avagy a késői kapitalizmus kulturális logikája*, Bevezető, Noran Kiadó, Budapest, 2010

Ajánlott:

Charles Jencks: *The language of Post-modern Architecture*, Academy Editions, 1978 (magyarul uő: *A poszt-modern építészet* (magánkiadás)

A nyitott mű fogalmához:

Umberto Eco: *A nyitott mű*, Előszó a második kiadáshoz, 53-70.o., *A nyitott mű poétikája* 71.-91.o., Európa Kiadó, Budapest, 1998

A szerzőség kérdéséhez:

Roland Barthes: *A szerző halála*, 1968

<http://www.irodalomelmelet.atw.hu/barthes.pdf>

Ajánlott:

Michel Foucault: *Mi a szerző?* 1969

<https://www.scribd.com/doc/98397923/Foucault-Michel-Mi-a-szerz%C5%91>

White Cube témakörhöz:

Brian O' Doherty: *Inside the White Cube. The Ideology of the Gallery Space*. University of California Press, London, England, 1976.

magyarul részletek: <http://exindex.hu/print.php?l=hu&page=3&id=877>

Valamint:

<http://tranzit.org/curatorialdictionary/index.php/szotar/feher-kocka/>

A részvételiség a művészetben témakörhöz:
Claire Bishop: A szociális fordulat. A kollaboráció és elégedetlenségei.
<http://exindex.hu/print.php?page=3&id=531>

Valamint:

<http://tranzit.org/curatorialdictionary/index.php/szotar/-reszvetelen-alapulo-mveszeti-gyakorlatok-/>

Ajánlott:

Juliane Rebentisch: Az esztétikai autonómia aktualitásáról
<http://mucsarnok.sitemagic.hu/userfiles/files/inaesthetik/Rebentisch.pdf>

BBN-ESZ-271:19 Pintér Tibor: Zeneesztétika K, 26

Időpont: kedd 12:30-14:00 MUK 39.

A félév során a klasszikus hermeneutikai modellt követve körbejárjuk a zene befogadásesztétikai, alkotásesztétikai, művésztétikai és előadóművészet-esztétikai alapproblémáit. Az előadásokon központi kérdések: a zenehallgatási szokások, a zenei alkotásfolyamat esztétikai megközelítései, a műértelmezés változó irányai és az előadóművészet meghatározó tendenciái.

BBN-ESZ-281.01 Bacsó Béla: Freud és a művészetek

K, 26

Időpont: kedd 13:00-14:30 MUK 34.

Van-e, lehet-e a pszichoanalízisnek helye a jelenkori műértelmezésben. A bevezető órákon azokat a meta-analitikus műveket kívánom értelmezni, amelyek a jelenkori olvasatokban visszatérnek (Verdrängung, Verneinung, Neue Folge der Vorlesungen zur Einführung in die Psychoanalyse stb.) A válasz akár Freud, akár a Freud tanítványok felől nézzük, nyilvánvalóan igen. Olyan elfeledett képi kísérletekre is kitekintünk, mint K. Abraham Segantini (1911. elérhető a net-en németül) értelmezése, vagy E. Kris megközelítése (Psychoanalytic Explorations in Art 1952.), aki művészettörténész és analitikus képzettségű volt. Mégis mára főként a dekonstrukció kritikája (Derrida, S. Kofman) nyomán „a hit a psziché feltárhatóságába és teljes értelmezhetőségébe” háttérbe szorult. Ennek ellenére számos ragyogó példa igazolja, hogy a pszichoanalízis még sem oly naiv, s főként olyan rétegeit teszi hozzáférhetővé a műveknek, ami egyéb elemzéssel nem érhető el (J. Starobinski).

Olvasandó:

E.T.A. Hoffmann – A homokember több kiadásban magyarul

S. Freud – A kísérteties in. u.ö. – Művészeti írások S. F. Művei IX. kötet Filum kiadó 2001.

S. Freud – A téboly és az álmok W. Jensen Gradivá-jában S. F. Művei IX. kötet, ehhez kapcs.

- J. Derrida – Az archívum kínzó vágya Kijárat 2008.
 S. Freud – A költő és a fantáziaműködés S. F. Művei IX. kötet
 L. Trilling – Freud és az irodalom, valamint Művészet és neurózis in. u.ö. –
 Művészet és neurózis. Európa kiadó 1979.
 J. Spector – The State of Psychoanalytic Research in Art History in. The Art
 Bulletin Vol. 70. No.
 1. (Mar. 1988.) 49-76.o. (elérhető az egyetemi rendszeren keresztül!)

BBN-ESZ-281 Bartha Judit Marianna: Kínai-doboz világok

K, 26

Időpont: szerda 10:00-11:30 MUK 40.

„Vajon miért nyugtalanít bennünket, hogy az egyik térkép benne foglaltatik a másikban, s hogy ama ezeregy éjszaka benne van az Ezeregy éjszaka meséi című műben? Vajon miért nyugtalanít bennünket, hogy Don Quijote a Don Quijoté-t olvassa, Hamlet pedig a Hamlet-et nézi? Azt hiszem, rátaláltam a magyarázatra: az efféle megfordítások azt sejtetik, hogy ha lehetséges, hogy egy képzelet alkotta mű szereplői olvasók, illetve nézők, akkor az is lehetséges, hogy mi, olvasók, illetve nézők merő fikciók vagyunk.” (J. L. Borges)

A félév során a kínai dobozok mintájára felépülő elbeszélések és képek sajátosságait, valamint a hozzájuk kapcsolódó fontosabb elméleteket tekintjük át, mindenekelőtt a (poszt)romantikus szerzőségelméletek és önreflexív narratív eljárások (pl. metalepszis, mise en abyme) vonatkozásában.

A teljesítés feltétele: írásbeli vizsga.

**BBN-ESZ-281.03 Pálfalusi Zsolt: A sokkhatás mint művészi eszköz
 – XX. századi képprombolások**

K, 26

Időpont: hétfő 16-17.30 MUK 34.

A kurzus alapvetően a látványra és a hozzá fűzött hic et nunc kommentárookra épül. Célja betekintést nyújtani a modern művészet világába, amely már nem csak tudósít a valóság egyes eseményeiről, hanem interpretálja is azokat. Mondhatni arra a kérdésre keressük a választ, miként válik az interpretáció szabadsága az interpretáció diktatúrájává.

A kurzus menete:

- 1/ Az időzített pontatlanság - ---- action painting: Pollock, Haring
- 2/ Az ellenséges sík – a „mérnökök” ---- de Kooning, Rothko, Morris Louis, John Griefen
- 3/ Az érthetetlen hús ----- Mapplethorpe, Serrano, von Haagens
- 4/ A koncepció-és a pop art ----- Paolozzi, Jasper Johns, Kosuth, Baldessari, Oldenburg, Barbara Kruger
- 5/ Az eszméket kérdező művészet ----- Toscani, Gursky, Kosolapov
- 6/ Theatrical taxidermia (Állatpreparátumok) – hol a határ? Walter Potter, Catellan, Lisa Black

- 7/ A giccs és a gúny (Amerika-Európa)----- Jeff Koons, Daniel Edwards, Marc Quinn
8/ Performansz, Body Art – ki találta ki, kiknek és miért? --- Yves Klein, Brener, Kulik,
9/ Morális tanmesék, a sajtófotók mint adalékok a performanszhoz ----- Dorothea Lange, Carolyne Cole, Eddie Adams, Kevin Carter, Patrick Farell, John Moor.

A kurzus teljesítésének feltétele félév végi beszámoló a kurzus során megadott irodalom alapján.

BBN-ESZ-281.04 Pálfalusi Zsolt: Nietzsche: A tragédia születése

K, 26

Időpont: hétfő 18:00-19:30 MUK 39.

A kurzus célja, betekintést nyerni Nietzsche korai fő művébe, a nagy vihart kavaró Tragédia születésébe, mely nem csak a szerző tudományos karrierjét törte ketté, de egyben világossá tette az utókor számára, mi volt az, amely a legkorábbi időktől Nietzsche gondolkodását mozgatta. A görög pesszimizmus, a kar transzcendentális szerepe a drámában, valamint Wagner és Schopenhauer váratlan megjelenése a szövegben kitűnő alkalom, hogy elmélyedjünk nem csak a XX. századi gondolkodást előkészítő legnagyobb életfilozófus munkájában, hanem a modern drámaelmélete kezdeteiben.

Jegyszerzés feltétele félév végi beszámoló az előre megadott irodalom alapján.

BBN-ESZ-281.05 Pálfalusi Zsolt: Kierkegaard: A szorongás fogalma

K, 26

Időpont: csütörtök 18:30-20:00 MUK 40.

A kurzus Kierkegaard egyik legfontosabb munkájának vizsgálatát tekinti fő feladatának, melyet azt tesz kihívóan nehezzé, hogy alig vagy egyáltalán nem kapcsolódik a mai személyiségpszichológia paradigmáihoz. Olyan rejtett és eddig el nem gondolt tartalékok húzódnak a műben, melyet jószerével csak a Kierkegaard-szakirodalom ismer. Másrészt ez az a mű, mely a későbbi ún. „egzisztencialista filozófia” bölcsője lesz, mely a maga fogalmiságával később számos módon ösztönzője lesz Heidegger és Sartre munkásságának.

A kurzus teljesítésének feltétele félév végi beszámoló a mű, valamint Stenley Cavell, Jacques Derrida, Paul Ricoeur és Émanuel Lévinas írásai alapján, melyekre a kurzus során részletesen kitérünk.

**BBN-ESZ-401.01 Nagy Edina: Anyagtörténet a 20. században -
művészettörténet és művészetszociológia határterületei**

K, 26
Időpont: kedd 09:00-10:30 MUK. 42.

A sajátosan értelmezett művészetszociológia előadás tulajdonképpen művészettörténet és művészetszociológia határterületeit vizsgálja. Ezen belül is elsősorban az anyaghasználat kérdésével kíván foglalkozni. A téma első pillantásra

tulajdonképpen érdektelennek tűnhet, a magyar nyelven fellelhető releváns szakirodalom hiánya is ezt támaszthatja alá. Szempontunkból az anyaghasználat vizsgálata nem elsősorban technikai-funkcionális, sokkal inkább szociológiai indíttatású. Mikor milyen anyag tűnik a legadekvátabbnak a művészi önkifejezés szempontjából? A szinte mindenkor irányadó újjító szándékon túl meghatározó-e a kor(szellem), a szembenállás (az ellenállás esztétikája) vagy éppen a provokáció? Korhoz köthető-e a levegő, a fény vagy éppen a föld mint művészi nyersanyag használata? Ugyanígy meghatározható-e egyértelműen a provokatív anyagok, a vér, hús, a test felhasználásának miertje? A félév folyamán releváns művészi példákon keresztül járjuk körül az anyaghasználat tipikus eseteit, pl. olyan művészek munkáit vizsgáljuk, akiknek "védjegyévé" vált az általuk használt matéria. A félév során a kurzus résztvevői saját témákat / esettanulmányokat is javasolhatnak, melyek szóbeli vagy írásos prezentációja a kurzus teljesítésének feltétele.

Irodalom:

Monika Wagner: A művészet anyagai - a modernség másik története, BKF, 2014, Julia Kristeva, (1982), Approaching Abjection, Powers of Horror. Columbia University Press, NY, Barnett Newman: The Sublime is Now, in: Art in Theory, 1900-2000, Ed. by C. Harrison, P. Wood

BBN-ESZ-401.02 Papp Zoltán Dr.-Bartha Judit Marianna:

Embergép G, 26

Időpont: kedd 14:00-15:30 MUK 34.

A kurzus első felében az ember, a gép és az elgépiesedés témáját járjuk körül filozófiai és esztétikai szempontból, arra a kérdésre keresve a választ, hogy a különböző kulturális kontextusokban hogyan tematizálták az ember gépiességét és/vagy gépi reprodukálhatóságát. A második felében az embergépek néhány ismertebb típusát (szörnyek, homunculusok, gólemek, automaták, kiberek) tárgyaljuk. A vizsgálat során az adott típusok jellegzetességeit először tágabb elméleti keretbe helyezzük, majd szépirodalmi, képzőművészeti, filmes alkotások segítségével konkretizáljuk.

A teljesítés feltétele: írásbeli vizsga.

BBN-ESZ-402.03 Bársony Márton: Bahtyin és a karnevál-esztétika

G, 26

Időpont: csütörtök 17:00-18:30 MUK 42.

A középkori és reneszánsz karneválok éves rendszerességgel ékelődtek a hétköznapok „hivatalos rendjébe”. A karnevál idején pedig ez a „hivatalos rend” került zárójelbe az utcákon: a férfiak nőknek, a nők férfiaknak öltöztek, állatok ítéleztek a törvényszékeken, prostituáltak prédikáltak a templomokban és a karnevál bohócát, a „Zürzavar urát” koronázták királlyá. A karnevál a világ feje tetejére fordulása, olyan esemény, amely már az ezt megelőző korok művészetén, vallásos gondolkodásán és történelmén is rajta hagyta a névjegyét, mégis, úgy tűnik, hogy a 17. század során végleg eltűnt Európából.

A kurzus során Mihail Bahtyin Francois Rabelais művészete a középkor és a reneszánsz népi kultúrája című monográfiájával foglalkozunk majd, különös tekintettel a „karnevál” fogalom történetére, felépülésére és variánsaira.

Kurzus teljesítésének követelményei:

Kurzus teljesítésének módja attól is függ, hányan leszünk. A követelményeket órán fogjuk megbeszélni.

Kötelező / ajánlott irodalom:

Bahtyin, Mihail Mihajlovics: Francois Rabelais művészete, a középkor és a reneszánsz népi kultúrája. (fordította Könczöl Csaba) Európa, Budapest, 1982.

C. L. Barber: Shakespeare's Festive Comedy. A Study of Dramatic Form and Its Relation to Social Custom. Princeton University Press, Princeton–Oxford, 2012.

E. K. Chambers: The Mediaeval Stage. Oxford University Press, London, 1. kötet, 1903.

Friedrich Nietzsche: A tragédia születése avagy görögség és pesszimizmus. (fordította Kertész Imre) Európa, Budapest, 1986.

A. J. Gurevics: A középkori ember világképe. (fordította Előd Nóra) Kossuth, Budapest, 1974.

Rotterdami Erasmus: A balgaság dicsérete. (fordította Kardos Tibor) Európa, Budapest, 1987.

Ian Kott: The bottom translation. Marlowe and Shakespeare and the carnival tradition. Northwestern University Press, Evanston, 1987.

J. G. Frazer: Az aranyág. (fordította Bodrogi Tibor és Bónis György) Gondolat, Budapest, 1965.

Joachim Ritter: A nevetésről. In: Szubjektivitás. (fordította Papp Zoltán) Atlantisz, Budapest, 2007. 29-56. o.

Szilágyi Ákos: Halálbarokk. Palatinus, Budapest, 2007.

Szilárd Léna: A karneválmélet Vjacseszlav Ivanovtól Mihail Bahtyinig. Tankönyvkiadó, Budapest, 1989.

Victor Turner: A rituális folyamat: struktúra és antistruktúra: a Rochesteri Egyetemen (Rochester, New York) 1966-ban tartott Lewis Henry Morgan-előadások. (fordította Orosz István) Osiris, Budapest, 2002.

Enid Welsford: The Fool: His Social and Literary History. Peter Smith, Gloucester, 1966. Rabelais,

Shakespeare és Dosztojevszkij művei

BBN-ESZ-402.06 Cseh Dávid: 20. századi japán irodalom –

Misima Jukio művészete G, 26

Időpont: hétfő 16:30-18:00 MUK 42.

A modernkori japán irodalom egyik talányos szerzője, igazi fenegyereke Misima Jukio (1925-1970), akit nem csak kiváló regényei és drámái, hanem látványos rituális öngyilkossága miatt is világszerte ismernek. Akárcsak több kortársa a második világháború után újjáépülő Japánban, Misima is egész életében két világ között őrlődött: műveiben összecsap a Nyugat és a Kelet, a rohamosan fejlődő és hagyományait féltve őrző Japán, a lélek és a test, az értelem és az ösztön. Misima

véres öngyilkosságát az utókor előszeretettel állítja be végső művészi állításaként – de miért? A műelemző szemináriumon fontosabb regényeinek és drámáinak elemzésén keresztül keressük erre a választ.

Elemzett művek:

Misima Jukio, Fázsy Anikó (ford.): *Egy maszk vallomása*, Nagyvilág, Budapest, 1998.

Misima Jukio, Erdős György (ford.): *Az aranytemplom*, Európa, Budapest, 1989.

Misima Jukio, Szenczei László (ford.): *Hazafiság*. Terebess e-kiadás. (<http://terebess.hu/keletkultinfo/hazafisag.html>)

Misima Jukio, Benkő Krisztián (ford.): „Madame de Sade”, In. Misima Jukio, Jámbor József (szerk.): *Barátom, Hitler és Madame de Sade*, Napkút, Budapest, 2014.

Misima Jukio, Jámbor József (ford.): „Barátom, Hitler”, In. Misima Jukio, Jámbor József (szerk.): *Barátom, Hitler és Madame de Sade*, Napkút, Budapest, 2014.

Ajánlott szakirodalom:

Flanagan, Damian: *Yukio Mishima (Critical Lives)*, Reaktion Books, London, 2014.

Keene, Donald: *Five Modern Japanese Novelists*, Columbia UP, New York, 2003.

Miyoshi, Masao: *Accomplices of Silence – The Modern Japanese Novel*, University of California Press, Berkeley, 1974.

Nathan, John: *Mishima – A biography*, Hamish Hamilton, London, 1975.

Nádas Péter: „Misima-mondat”, In. *Kritikák*, Jelenkor, Pécs, 1999.

Petersen, Gwenn Boardman: *The Moon in the Water – Understanding Tanizaki, Kawabata and Mishima*, University Press of Hawaii, Honolulu, 1979.

Stokes, Henry Scott: *Misima Jukio élete és halála*, Szenczár, Budapest, 2001.

Suzuki, Daisetz T.: *Zen and Japanese Culture*, Princeton UP, Princeton, 2010.

BBN-ESZ-402.08 Nemes Zoltán Márió -Sepsi László: Posztmodern gótika G, 26

Időpont: hétfő 09:00-10:30 MUK 42.

A kurzus során a gótika fogalmának jelentésváltozásaival foglalkozunk kultúratörténeti és művészetfilozófiai kontextusban. Gótika helyett ebben az esetben helyesebb gótikákról beszélni, hiszen olyan egymást inspiráló műfajokról és poétikákról lesz szó, mint a southern gothic, mélytengeri gótika, a gothic punk vagy a kibergótikus sci-fi. Ebben a félévben a gótika huszadik századi modern és posztmodern alakváltozatai lesznek előtérben, melyeket olyan szerzők segítségével próbálunk majd feltérképezni, akik a nem- műfaji (poszt)modern irodalmi kánonnak is klasszikusai (pl. Franz Kafka, J. L. Borges, CsáthGéza stb.).

BBN-ESZ-402.09 Sajó Sándor Dr.: Poststructuralism G, 26

Időpont: szerda 14:30-16:00 MUK 42.

This course focuses on what may be called "contemporary continental philosophy". However, since contemporary philosophy is part and parcel of the Western philosophical tradition, we shall also read some classical texts. The central themes of

the course are basic philosophical issues such as identity and difference, the same and the other, the human and the non-human, what is and what is not. The authors to be read include Lacan, Deleuze, Foucault, Derrida, and Kant, Nietzsche, Freud, Saussure.

Reading List:

- Deleuze, Gilles: "How Do We Recognize Structuralism?" in *Desert Island and Other Texts 1953-1974*. Trans. Michael Taomina. Cambridge, Mass.: MIT Press, 2004, 170-193.
- Deleuze, Gilles: *Foucault*. Trans. Seán Hand. Minneapolis: University of Minnesota Press, 1988.
- Derrida, Jacques: "Structure, Sign, and Play in the Discourse of the Human Sciences" in: *Writing and Difference*. Tr. Alan Bass. Chicago: University of Chicago Press. xx
- Derrida, Jacques: "Différance". In *Margins of Philosophy*. Trans. Alan Bass. Brighton: The Harvester Press, 1982. xx
- Derrida, Jacques: *Of Grammatology*. Trans. Gayatri Chakravorty Spivak. Baltimore: Johns Hopkins University Press, 1997. (excerpts)
- Foucault, Michel: *The Order of Things*, London and New York: Routledge, 2005. (excerpts)
- Foucault, Michel: "What is Enlightenment?". In *The Essential Works of Foucault I*. Trans. Robert Hurley and others. New York: New York Press, 303-321.
- Foucault, Michel: "The Subject and Power" in Paul Rabinow ed., *The Essential Works of Michel Foucault 1954-1984*, vol. 3: *Power*. Trans. Robert Hurley and others. New York: The New Press, 2001. 326-349.
- Foucault, Michel: "Structuralism and Post-structuralism" in: Paul Rabinow ed., *The Essential Works of Michel Foucault 1954-1984*, vol. 2: *Aesthetics, Method, and Epistemology*. Trans. Robert Hurley and others. New York: The New Press, 1998. 433-459.
- Freud, Sigmund: "Notes upon a Case of Obsessional Neurosis" in *The Complete Psychological Works of Sigmund Freud*. Vol X. Trans. under the general editorship of James Strachey. New York: W. W. Norton & Company, 2001. 153-251.
- Kant, Immanuel: "An Answer to the Question: What is Enlightenment?" in *Kant: Practical Philosophy*. Trans. Mary Gregor. Cambridge: Cambridge University Press, 1996. 11-23.
- Lacan, Jacques: "Seminar on 'The Purloined Letter'". Trans. Jeffrey Mehlman. *Yale French Studies* 48 (1972), 39-72.
- Nietzsche, Friedrich: "On Truth and Lies in a Nonmoral Sense" in: *Philosophy and Truth: Selections from Nietzsche's Notebooks of the Early 1870s*. Trans. Daniel Breazeale. New Jersey: Humanities Press, 1979. 79-91.
- Saussure, Ferdinand de: *Course in General Linguistics*. Trans. Wade Baskin. New York, Columbia University Press, 2011. (excerpts)

THE-202: Darida Veronika: Színház és társadalom G, 2ó

Időpont: szerda 17:30-19:00 MUK 42.

THE-202: Darida Veronika: Színház és társadalom G, 2ó

Időpont: hétfő 18:00-19:30 MUK 40.

A kurzus során azt vizsgáljuk, hogy a kortárs színház milyen viszonyban áll napjaink társadalmával, mennyiben vállal társadalomformáló szerepet, össze tud-e kapcsolódni a kurrens társadalomkutatásokkal, és ha igen, milyen formában. Részletesen kitérünk olyan kérdésekre, hogy mit jelent a színház társadalomkritikai funkciója, hogyan gyakorolható, a különböző társadalmi berendezkedésekben ez mennyire látható vagy rejtett. Mit jelent a színházi cezúra, és ezt ki gyakorolhatja? Mit érhetünk színházi önkritika alatt? Korlátok közé szorítható a színház? Elképzelhető-e egyáltalán egy színházak nélküli társadalom? Mit jelent az elnyomottak színháza, hogyan beszélhet a subaltern? Tárgyalunk továbbá olyan „határeseteket”, mint a szociodráma, a kisebbségi színház, a börtönszínház, a hajléktalan színház, a fogyatékos színház, a szociális cirkusz – melyek nem illeszkednek a hagyományos kőszínházi kategóriákba. Témánk lesz még a színházi nevelés és drámapedagógia jelenlegi helyzete és irányzatai. Az elméleti megközelítések mellett gyakorlati szakértőkkel, színházi szakemberekkel is beszélgetünk.

A kurzus teljesítésének feltétele az órákon való aktív jelenlét, önálló kutatómunkán alapuló prezentáció vagy dolgozat készítése.

Szakirodalom:

A dráma mint társadalomkutatás. Szerk. Horváth Kata, Takács Gábor, Harmattan, Budapest, 2010.

A színház és a szociológia határán. Szerk. Demcsák Katalin, Imre Zoltán, Budapest, Kijárat Kiadó, 2005.

BOAL, Augusto: *Theater of the Oppressed*, Theater Communications Group, New York, 1985.

SPIVAK: Can the Subaltern speak?
http://abahlali.org/files/Can_the_subaltern_speak.pdf

FISCHER-LICHTE, Erika: A színház mint kulturális modell, *Theatron* (3), 1999, 67-80.

SCHECHNER, Richard: *Performance Theory*, Routledge, 2003.

VICTOR TURNER: *The Anthropology of Performance*, PAJ Publication, 1988.

BARBA, Eugenio: *Papírkenu*. Bevezetés egy színházi antropológiába. Kijárat, 2001.

CZERTOK, Horatio: *Színház száműzetésben*, Kijárat, Budapest, 2013.

BLATNER: *A pszichodráma alapjai*. Animula Kiadó, Budapest, 1999.

MÉREI, Ferenc: Szociodráma, pszichodráma, szerepgyakorlatok, in: Vikár András-Sáfrán Zsófia (szerk): *A pszichodráma csoport*, Animula, 1999.